

DIN TRECUTUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ECONOMIC

*Prof. univ. dr., Gheorghe POPESCU,
Cluj-Napoca, România*

Începuturile învățământului comercial-economic se pierd în negura timpului. Mugurii începuturilor pot fi decelați în versetul public, în care se afirmă: „toate câte le dai, toate câte le iei, toate le scrie”. Însă, necesitatea unor instituții specializate în pregătirea specialiștilor comerciali a apărut pe măsura depășirii economiei închise feudale și evoluția societății pe calea economiei de mărfuri deschise capitaliste.

De cele mai multe ori, inițiativa formării învățământului comercial a pornit de la comercianți și oameni de afaceri. Cele mai multe școli comerciale, de nivel preuniversitar, au fost – cel puțin la începuturi – organizate și finanțate pe baze particulare. În Italia, în perioada secolelor XIII-XVI, s-a dezvoltat o adevărată rețea a „școlilor de abac” (*Scuole d’abaco*)¹. La început, ele erau organizate pe lângă școlile gramaticale, apoi au devenit independente și chiar au intrat în curriculumul Universității Bologna. Unele surse susțin că începuturile învățământului comercial organizat s-ar decela, undeva în spațiul german, prin secolul al XIII-lea, deoarece, în unele școli, se învățau – printre altele – „cittitul, socotitul și ținerea registrelor”².

În perioada de până acum, evoluția învățământului comercial-economic consemnează organizarea lui pe două niveluri: *preuniversitar* și *universitar*. Ambele forme își revendică începuturile în interiorul secolului al XVIII-lea. Și ambele forme de pregătire au fost încadrate – încă de la început – în categoria învățământului practic-profesional.

Iată, aici, o listă – desigur incompletă – a unora dintre *primele școli comerciale preuniversitare* înființate în lume: secolele XIII-XVI – *Scuole D’Abacco* (Italia), 1757 – *Aula do Comercio* Lisabona (Portugheză), 1767 – *Hamburgische Handlungsakademie* (Germană), 1772 – Școala

¹ **Leonardo Pisano Bigollo** (Leonardo Fibonacci) (c. 1170 - c. 1250) a fost inventatorul *Abacului* în lucrarea *Liber Abaci* (1202).

² [http://www.stanford.edu/group/SITE/archive ... pdf](http://www.stanford.edu/group/SITE/archive...pdf).

Comercială Sankt Petersburg (Rusă), 1780 – Academie de Commerce Mulhouse (Franceză), 1810 – Academia Comercială Moscova (Rusă), 1831 – Öffentliche Handels Lehranstalt Leipzig (Germană), 1838 – Școala Comercială Timișoara (Germană), 1853 – Roscher Handels Schule Budapeșt (Germană), 1862 – Școala Comercială Odessa (Rusă), 1864 – Școala Comercială Superioară „Alexandru Ioan I.” Galați (România); Școala Comercială Superioară „Nicolae Kretzulescu” București (România), 1869 – Școala Comercială Superioară Brașov (Română), 1873 – Szkola Handlowa w Warszawie (Rusă), 1878 – Școala Comercială Superioară Cluj (Maghiară), 1885 – Școala Comercială Superioară Arad (Maghiară) etc.

Secolul al XIX-lea marchează și apariția primelor *instituții universitare de învățământ economic*. Cea mai veche dintre ele pare a fi fost *École spéciale de commerce et d'industrie*, înființată la Paris în anul 1819. Apoi, în a doua jumătate a secolului XIX, asistăm, în Europa, la crearea unui adevărat sistem al instituțiilor de învățământ economic superior. În ultima treime a secolului, apare și prima instituție de acest fel în SUA. La începutul secolului al XX-lea, au fost create și în România două Academii comerciale.

Printre primele instituții de învățământ economic de grad universitar, amintim: 1817 – Accademia di Commercio e Nautica Trieste, 1819 – École Spéciale de Commerce et d'Industrie Paris, 1826 – Göteborgs Handelsinstitut, Suedia, 1843 – Grüners Handelsakademi Copenhaga, 1848 – Bryant & Stratton Mercantile College, SUA, 1852 – Institut Supérieur de Commerce et d'Industrie Anvers, 1854 – Eastman Business College, SUA, 1856 – Prager Handelsakademie (Germană), 1857 – Wiener Handelsakademie; Pester Handelsakademie, 1863 – Akademie für Handel und Industrie Graz, 1868 – Scuola Superiore di Commercio Venezia, 1871 – École Supérieure de Commerce Rouen, 1872 – École Supérieure de Commerce Lyon, 1879 – Handelsakademie Innsbruck, 1881 – Wharton School of Pennsylvania, SUA, 1882 – Handelsakademie Linz, 1886 – Scuola Superiore di Commercio Bari; Scuola Superiore di Commercio Genova, 1895 – London School of Economics, 1897 – École Supérieure de Commerce Nancy, 1898 – Handelshochschule Leipzig;

Aachen, 1901 – Handelshochschule Köln; Handelshochschule Frankfurt, 1901 – Scoala Comercială Medie Atena, 1902 – Academia Comercială Maghiară Cluj; Birmingham Business School; Universita Commerciale Luigi Bocconi Milano, 1906 – Handelshochschule Berlin; Szkoła Główna Handlowa w Warszawie (Polonă), 1908 – Harvard Business School, 1913 – Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale București, 1915 – Handelshochschule Königsberg, 1920 – Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale Cluj etc.

Cele două niveluri ale instituțiilor de învățământ comercial-economic au fost organizate – în timp – pe *durata* a 2 – 3 – 4 – 5 sau chiar 6 ani.

Curriculumul instituțiilor de învățământ comercial-economic a fost și este format din următoarele segmente: **I. Discipline economice** (Economie politică (Națională), Contabilitate (Generală, Industrială, Comercială), Politici vamale și comerciale, Finanțe, Bănci, Burse, Prețuri, Tarife, Istorie (Generală, Economică, Comercială) etc.; **II. Discipline Juridice** (Drept industrial, comercial, financiar, al muncii, Drept cambial și bursier, Drept public și privat, Drept civil, administrativ, constituțional, Drept internațional etc.); **III. Discipline Tehnologice și Geografice** (Matematică Generală, Mercantilă), Statistică, Fizică, Chimie, Tehnologie, Mecanică, Merceologie, Studiul Mărfurilor (Comerțului), Transporturi (Interne, Internaționale), Geografie (Generală, Națională, Economică) etc.; **IV. Limbi străine** (Limba națională, Limba engleză, Limba franceză, Limba germană etc.); **V. Discipline practice** (Birou comercial, Corespondență comercială (națională, străină), Analize de laborator de fizică, chimie, Caligrafie, Desen, Stenografie, Dactilografie, Sport, (Religie) etc.

În perioada 1920-1930, s-a produs o modificare majoră, fundamentală, de substanță a curriculumului instituțiilor de învățământ comercial-economic, prin orientarea studiilor către *Economia întreprinderilor*. La mijlocul anilor 1920-1930, nucleul central al curriculumului Handelshochschulen din Germania a devenit studiul **Economiei întreprinderilor** (Administrarea afacerilor, *Betriebswirtschaftslehre*), disciplină inițiată și dezvoltată de **Heinrich Karl**

Nicklisch (1876-1946)³. În consecință, planurile de învățământ au fost modificate corespunzător, cuprinzând ca discipline fundamentale: Introducere în Administrarea afacerilor (*Betriebswirtschaftslehre*); Administrarea afacerilor comerciale; Tehnici comerciale; Teoria întreprinderii industriale; Management financiar; Tranzacții internaționale; Operațiuni la termen (Future Contracts); Practici comerciale și condiții de livrare; Introducere în contabilitate; Teoria și practica bilanțului; Contabilitate, calcul și statistică în instituțiile bancare; Matematică bancară și tranzacții de capital; Introducere în analiză; Psihologia muncii în întreprindere; Introducere în marketing (*Kaufmännische Werbelehre*)⁴. „Știința economiei private” și, ulterior, „*Economia întreprinderilor*”⁵ a devenit și a rămas nucleul principal al învățământului comercial-economic în toate instituțiile de profil din lume și din România. În felul acesta, știința economiei sociale se îmbină și se completează armonios cu știința economiei întreprinderilor, inclusiv cu tehnicile comerciale, iar, pe de altă parte, disciplinele de specialitate din Academii Comerciale sunt ridicate la rangul disciplinelor științifice.

Experiența istorică denotă că sistemul învățământului superior din Europa a fost organizat – în mod tradițional – pe trei niveluri:

³ Heinrich Karl Nicklisch (19.07.1876-28.04.1946). Lucrări principale: *Grundfragen für die Betriebswirtschaft*, 6 Vorträge, Stuttgart 1928; *Die Betriebswirtschaft* (Administrarea afacerilor), 7. Auflage, 767 pagini, Stuttgart 1932; *Neue deutsche Wirtschaftsführung*, Stuttgart 1933.

⁴ Keith Tribe, *Business Education at the Mannheim Handelshochschule 1907-1933*, Mannheim HH Paper July 30, 2014, p. 22.

⁵ Disciplină inițiată de francezul Jacques Savary (1622-1690), prin lucrarea *Le Parfait Negociant* (1675) și dezvoltată de Heinrich Karl Nicklisch (19.07.1876-28.04.1946) prin lucrările „*Allgemeine kaufmännische Betriebslehre als Privatwirtschaftslehre des Handels (und der Industrie)*” (1912); dezvoltată și publicată sub titlul „*Die Betriebswirtschaft*” (1932), 3 volume; „*Organisation – der Weg aufwärts! Versuch einer Grundlegung*” (1920); Fondator și editor al „*Zeitschrift für Handelswissenschaft und Handelspraxis*”, devenit în 1930 „*Die Betriebswirtschaft*”; Editor al „*Handwörterbuchs der Betriebswirtschaft*” (1925–1928). La AISCI Cluj-Brașov, disciplina *Economia Întreprinderilor* a fost introdusă de profesorul Ion N. Evian și continuată de profesorul Ioan V. Tarța (*Observatorul social-economic*, nr. 3, 4, 1937, p. 342-348).

1. Universitățile, cu facultățile: teologie, filosofie, drept și medicină;
2. Academiile, numite „universități aproximativ incomplete” (având aceleași criterii de înscriere și exigențe ca universitățile), pentru că nu includeau una sau mai multe dintre cele patru facultăți tradiționale;
3. Colegiile tehnice, de artă și altele asemănătoare.

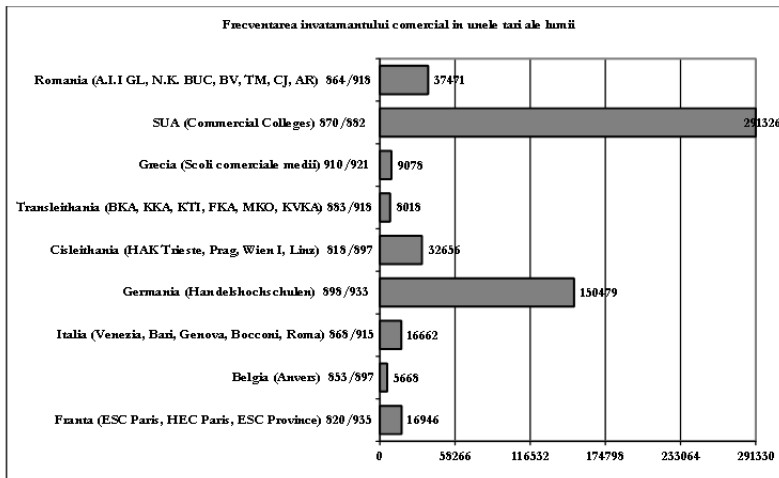
După cum se poate observa, universitățile erau considerate și apreciate ca forma instituțională cea mai înaltă a învățământului superior. Aici „se cultivau valorile umanismului și se realiza activitatea științifică”. Urmas, Academiile (inclusiv cele comerciale), „universități incomplete”, unde – se aprecia – activitățile de cercetare și reflecție științifică nu mai sunt exclusive, ci se împletesc cu educația practică, aplicativă. În fine, pe locul al treilea, se situau instituțiile tehnice, artistice etc., unde caracterul tehnic, aplicativ era dominant, fundamental.

Așa cum se cunoaște, în mod tradițional, universitățile aveau o orientare umanistă și cuprindeau – la începuturi – doar patru facultăți: teologie, filozofie, drept, medicină. Mai târziu – pe măsura laicizării – structura „tradițională” a universităților europene a fost reconfigurată, cuprinzând facultățile: litere și filozofie, drept, medicină, științe.

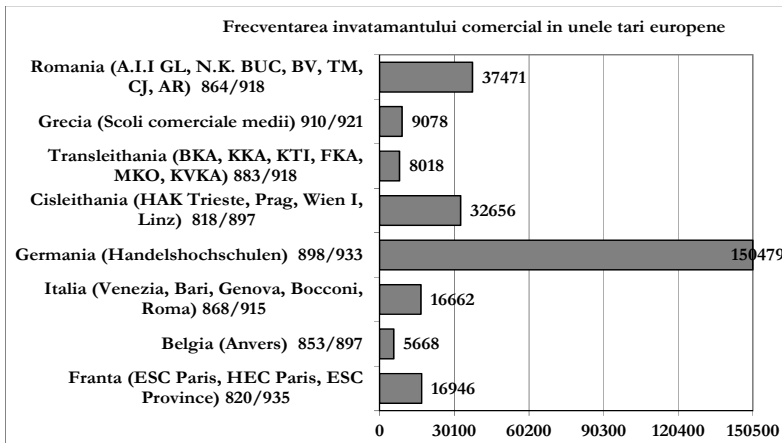
Din această cauză, multă vreme instituțiile de învățământ superior din grupele 2 și 3 erau considerate inferioare universităților⁶. Situația s-a schimbat – treptat – după multe decenii, sau secole, influențată tocmai de realizările provenite din activitățile aplicative: inginerie, fizică, chimie, economie etc.

⁶ „Although these (*Handelshochschulen*) are not officially classed as universities, yet the standard of admission is practically the same as for the older philosophical foundations, and the grade of both teachers and work is on essentially the same high level. The establishment of these institutions represents only one phase of the great struggle between humanism and realism that has been so bitterly waged, especially in the continental nations, for decades, almost for centuries” (Frederic Ernest Farrington, *Commercial education in Germany*, The MacMillan Company, New York 1914, p. 196).

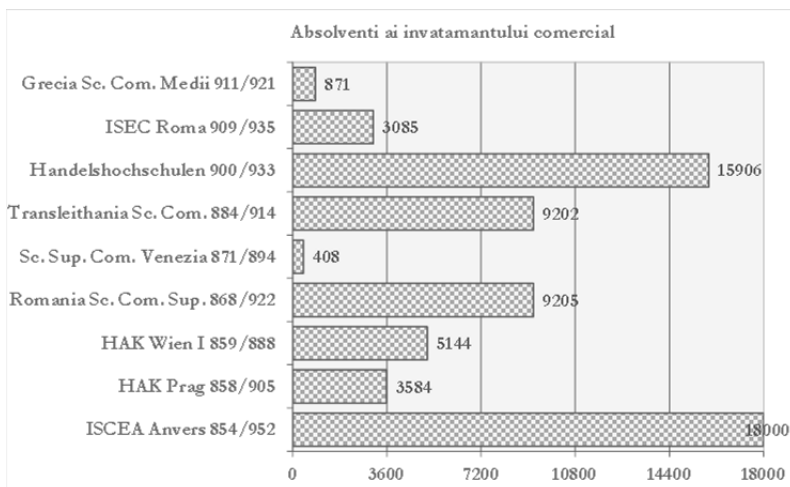
Prima jumătate a secolului XX consemnează recunoașterea instituțiilor superioare de învățământ economic **egale universităților**. În România, acest fapt s-a produs începând cu anul 1937.

Sursa: Conform datelor prezentate în lucrarea noastră „Pagini din istoria învățământului economic”, aflată sub tipar la Editura „Imprimeria Ardealului”, Cluj-Napoca, România

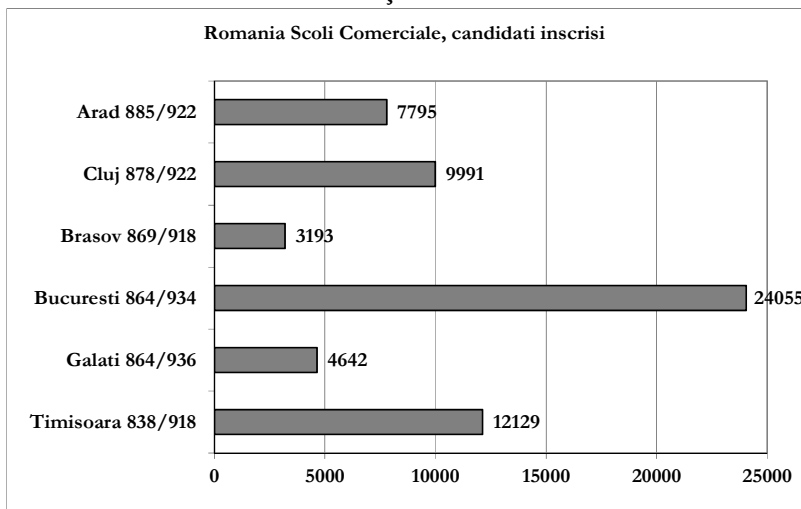

Sursa: Idem

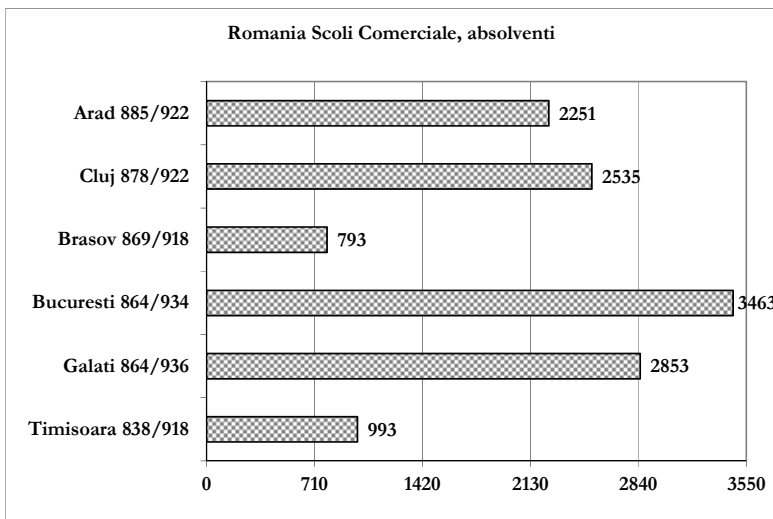
Sursa: Idem, p.39

Caracterizarea unor școli comerciale din România⁷

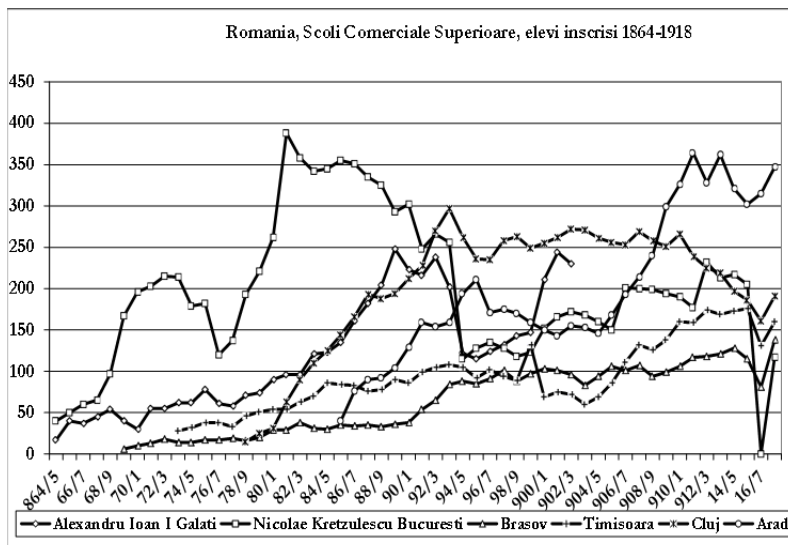

Sursa: Idem, p.39

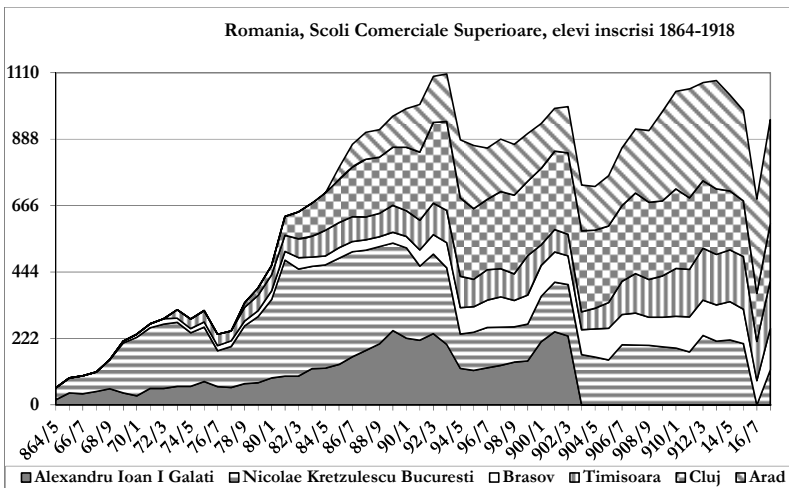
⁷ Așa cum rezultă din analiza întreprinsă în lucrarea noastră *Pagini din istoria învățământului economic*, aflată acum (noiembrie 2015) sub tipar la Editura „Imprimeria Ardealul”, Cluj-Napoca.

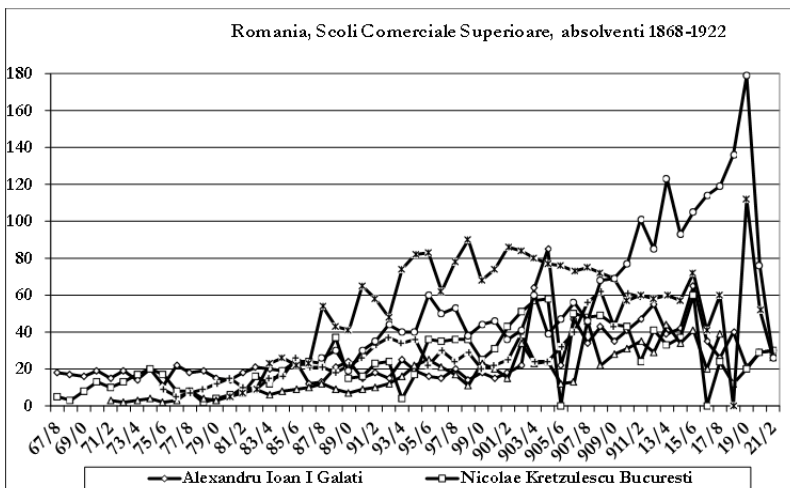
Sursa: Idem, p.39

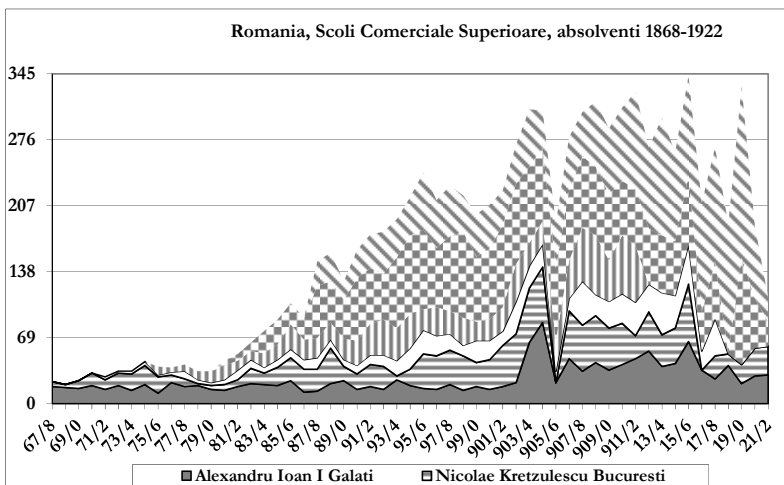
Sursa: Idem, p.39

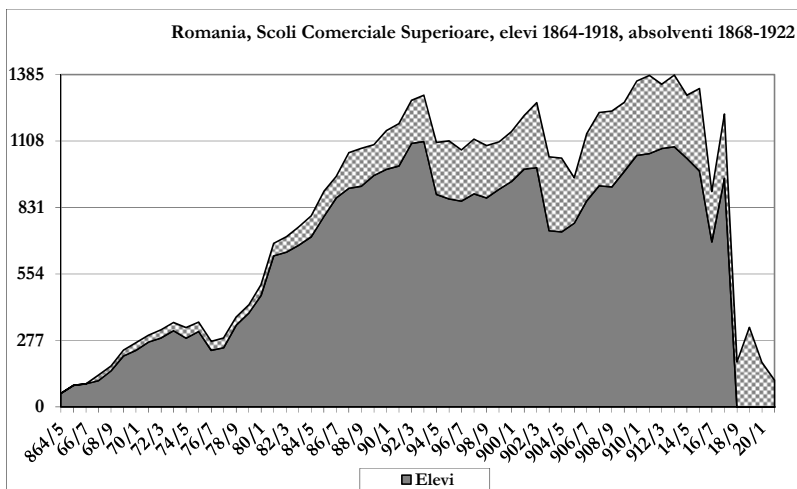
Sursa: Idem, p.39

Sursa: Idem, p.39

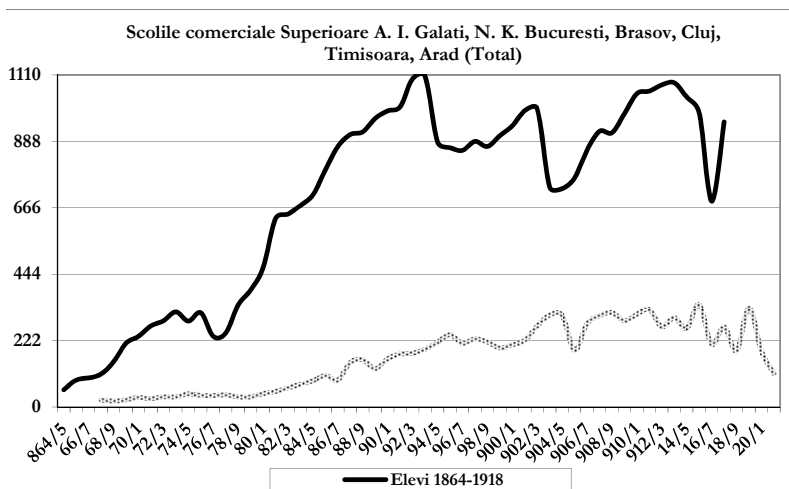
Sursa: Idem, p.39

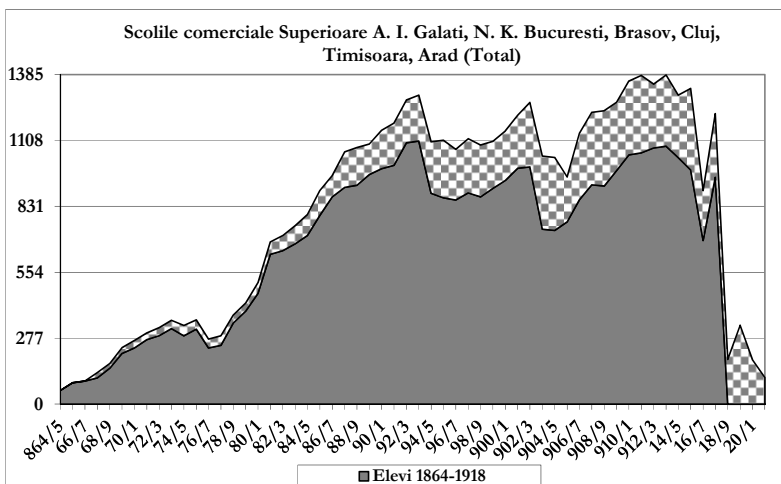
Sursa: Idem, p.39

**Școlile Comerciale Superioare Alexandru Ioan I, Galați, Nicolae
Kretzulescu, București,
Brașov, Cluj, Timișoara, Arad 1864-1922**

Anii	Elevi	Absol- venți	Anii	Elevi	Absol- venți	Anii	Elevi	Absol- venți
1864/5	57		1884/5	709	88	1904/5	730	307
1865/6	90		1885/6	793	105	1905/6	766	189
1866/7	97		1886/7	871	90	1906/7	859	279
1867/8	110	23	1887/8	911	149	1907/8	922	305
1868/9	151	20	1888/9	920	158	1908/9	917	316
1869/0	213	24	1889/0	965	128	1909/0	981	288
1870/1	236	32	1890/1	990	161	1910/1	1048	310
1871/2	271	28	1891/2	1004	177	1911/2	1056	326
1872/3	288	34	1892/3	1098	180	1912/3	1077	268
1873/4	318	34	1893/4	1106	193	1913/4	1084	299
1874/5	287	44	1894/5	886	216	1914/5	1036	263
1875/6	315	39	1895/6	867	242	1915/6	984	343
1876/7	236	38	1896/7	858	213	1916/7	688	210
1877/8	247	41	1897/8	888	228	1917/8	953	268
1878/9	341	34	1898/9	871	218	1918/9		188
1879/0	391	34	1899/0	907	198	1919/0		332
1880/1	466	45	1900/1	940	208	1920/1		186
1881/2	630	52	1901/2	991	223	1921/2		112
1882/3	645	64	1902/3	997	271	Total	37471	9205
1883/4	674	76	1903/4	735	308			

Sursa: *Idem*, p.39

Sursa: *Idem*, p.39